

● درس دوازدهم: ایران عزیز

■ اهداف

- ۱- تقویت مهارت خواندن شعر با رعایت لحن، آوا و درنگ‌ها
- ۲- بهبود سواد خواندن و درک متن دانش‌آموزان
- ۳- تقویت مهارت سخن گفتن
- ۴- گسترش دامنه لغت دانش‌آموزان با وندافزایی
- ۵- معرفی شعر به عنوان یکی از بخش‌های مهم ادبیات و آشنایی با سراینده شعر
- ۶- تقویت مهارت شنیداری دانش‌آموزان
- ۷- تقویت مهارت زیبانویسی

● دانش‌افزایی

عباس یمینی شریف، آموزگار، مدیر مدرسه و شاعر شیرین زبان ادبیات کودکان بود. در سال ۱۲۹۸ در محله پامنار تهران به دنیا آمد. در سال ۱۳۲۱ اولین شعرش برای کودکان در مجله نونهالان منتشر شد. در سال ۱۳۲۴ اشعار او در کتاب‌های درسی دوره ابتدایی ایران وارد شد. تألیف او به نام «دارا و آذر» معروف است و سال‌ها اولین کتاب آموزشی کودکان بوده است. او یکی از بنیانگذاران شورای کتاب کودک بود. بیش از سی اثر شعر و داستان او در دوران حیاتش به انتشار رسید.

■ آموزش

■ جلسهٔ اوّل	
۳۰ دقیقه	۱- تدریس درس
۱۵ دقیقه	۲- درست و نادرست و درک مطلب

● روش پیشنهادی تدریس

الگوی بدیعه‌پردازی، دکلمه‌خوانی گروهی

● الگوی بدیعه‌پردازی

۱- یک توصیف زیبا و ساده از ایران با همبازی دانش‌آموزان ارائه دهید.

۲- قیاس مستقیم (مقایسهٔ سادهٔ دو مفهوم): از بچه‌ها بخواهید ایران را یک انسان در نظر بگیرند و سپس بگویند به نظر آنها ایران چگونه انسانی است. مطالب دانش‌آموزان را روی تخته یادداشت کنید.

● مثال:

فرزانه: ایران یک انسان زیبا است.

مریم: ایران مهربان و دوست‌داشتنی است.

لادن: ایران یک مادر خوب است.

۳- قیاس شخصی: از دانش‌آموزان بخواهید خود را جای «ایران» بگذارند و

احساسات خود را بیان کنند یعنی بگویند چه حسی دارند.

معصومه: احساس غرور و افتخار می‌کنم.

شادی: احساس یک نگهبان قوی را دارم.

۴- **تعارض فشرده:** در این مرحله از دانش‌آموزان بخواهید تا از بین قیاس‌ها و تشبیه‌های مرحله دوم و سوم کلماتی را جدا کنند و بگویند که کدام یک از این کلمات (اگر متضاد باشند بهتر است) برایشان جالب‌تر است.

● **مثال:** کلمات انتخاب شده: زیبا، مهربان، مادر خوب، غرور، نگهبان

۵- **توصیف خلاق:** حالا از دانش‌آموزان بخواهید از میان قیاس‌های برگزیده، چند تا را انتخاب کرده، با استفاده از آنها موضوع ایران را دوباره توصیف کنند. بین توصیف ساده اول زنگ و این توصیف تفاوت بسیاری است. این توصیف دارای غنا و ارزش زیادی است چون حاصل تلاش جمعی می‌باشد.

آنچه توضیح داده شد یک نمای خیلی ساده و کاربردی از الگوی بدیعه‌پردازی است. این روش در تقویت مهارت نوشتن دانش‌آموزان بسیار راهگشا است.

● خوانش متن

از روی شعر با کلامی موزون و آهنگین بخوانید و دانش‌آموزان نیز شعر را هم‌خوانی کنند. از آنجایی که این اولین متن درس در قالب شعر است، پرداختن به آن بسیار اهمیت دارد. این شعر یک نوع وطنیه است که شاعر در آن به «مادام» می‌پردازد. وطنیه شعری است که در وصف میهن سروده می‌شود و شاعر می‌کوشد تا با تحریک احساسات ملی‌گرایانه و وطن‌دوستانه مخاطبان، آنان را به

پاسداری و محافظت از کشور خود برانگیزد. شاعر این گونه اشعار، با شور و حرارتی وصف‌نشدنی مردم را به دفاع از میهن فرا می‌خواند و در این کار، وطن را مادر خود می‌داند، مادری که هر کس برای دفاع و حمایت از او باید به پا خیزد و از خود غیرت نشان دهد. یک نمونه از شعر ایرج میرزا در ذیل می‌آید.

وطن ما به جای مادر ماست	مادر خویش را نگهبانیم
شکر داریم کز طفولیت	درس « حب‌الوطن » همی خوانیم
چون که حب‌الوطن ز ایمان است	ما یقیناً ز اهل ایمانیم
گر رسد دشمنی برای وطن	جان و دل، رایگان بیفشانیم

درک مطلب : مثل درس گذشته انجام شود.

■ جلسهٔ دوم	
۱- واژه‌آموزی	۲۰ دقیقه
۲- تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

● واژه‌آموزی

« دان » پسوند « جا » و « مکان » است. علاوه بر کلمات کتاب می‌توانید آتشدان، قلمدان و... را نیز مثال بزنید.

در این بخش تعدادی از پسوندها که در آخر واژه می‌آیند و مفهوم جدیدی به آن می‌بخشند و در بعضی از موارد نوع دستوری آن را نیز عوض می‌کنند، ارائه می‌شوند.

مثال	پسوند	ردیف	مثال	پسوند	ردیف
چشمه‌سار، کوهسار	- سار (مکان)	۱۰	شبه جمله : خوشا، عجبا		
همسان، بیرسان	- سان (شباهت)	۱۱	اسم مصدر : بهنا، درازا صفت فاعلی : دانا، بینا، زیبا	- ا	۱
بیمارستان، بوستان	- ستان (مکان)	۱۲	اسم مصدر : دیدار، گفتار		
خورش، برش، دانش	- یش (اسم مصدر)	۱۳	صفت فاعلی : خواستار، خریدار صفت مفعولی : گرفتار، پدیدار	- ار	۲
تحقیر : مردک محبت : طفلک تشبیه : عروسک	- ک	۱۴	برق‌آسا، پلنگ‌آسا	- آسا بیان شباهت	۳
میکده، دانشکده	- کده (مکان)	۱۵	خوراک، پوشاک	- اک اسم ساز	۴
آفریدگار اسم : روزگار	- گار (صفت فاعلی)	۱۶	صفت فاعلی : لرزان، روان	- ان (قید و صفت)	۵
دانشمند، خردمند	- مند (دارا بودن)	۱۷	دلیرانه، مردانه، خردمندانه	- انه (قید و صفت)	۶
خشمناک، ترسناک	- ناک (مبالغه در صفت)	۱۸	کتابچه، باغچه	- چه	۷
امیدوار، دیوانه‌وار	- وار	۱۹	تویچی، تماشاجی	- چی	۸
دونده	- نده (صفت فاعلی)	۲۰	آتشدان، قلمدان	- دان	۹

● تمرین خواندن

دکلمه‌خوانی در تمرین خواندن شعر این درس مؤثر است. پیشنهاد می‌شود با هماهنگی معاونت دبستان، دانش‌آموزان کلاستان به صورت جمع‌خوانی این شعر را در مراسم صبحگاه برای همه دانش‌آموزان مدرسه بخوانند.

■ جلسه سوم	
۱- فعالیت‌های نوشتاری	۲۵ دقیقه
۲- صندلی صمیمیت	۲۰ دقیقه

صفحه اول کتاب نگارش

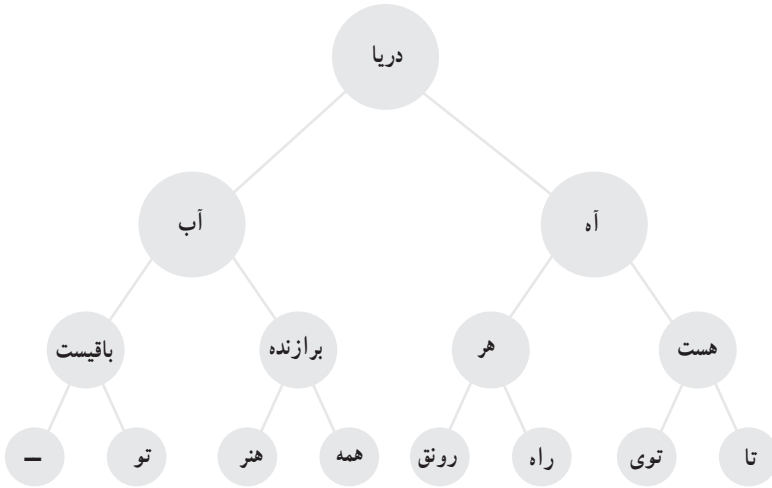
در تمرین سوم صفحه اول کتاب نگارش تکمیل متن با کلمه‌های داده شده، مدنظر است.

■ جلسه چهارم	
۱- املا	۲۵ دقیقه
۲- پیاموز و بگو	۲۰ دقیقه

● املا

برای املا در این بخش، «املاي خوشه‌ای» پیشنهاد می‌شود. دانش‌آموز یک کلمه از متن درس انتخاب کند و بنویسد. حالا با صدای آخر کلمه، دو کلمه از درس بیاید و بنویسد و این کار را تا جایی که امکان دارد، ادامه دهد. هر جا که دیگر کلمه‌ای نیافت، خوشه کلمات را همان جا تمام کند و دوباره کلمه جدیدی بنویسد (کلمات تکراری نباشند). انجام این فعالیت به صورت گروهی باعث جلوگیری از صرف زیاد زمان خواهد بود.

● مثال

● بیاموز و بگو

در بیاموز و بگو درباره شعر توضیحاتی را به دانش آموزان ارائه نمایید.

■ جلسه پنجم	
۲۰ دقیقه	۱- فعالیت‌های نوشتاری
۲۵ دقیقه	۲- تمرین خواندن

● صفحه دوم کتاب نگارش

صفحه دوم کتاب نگارش توسط دانش آموزان تکمیل گردد و در همان جلسه رفع اشکال از سوی معلم صورت پذیرد.

■ جلسه ششم

۱- گوش کن و بگو	۲۵ دقیقه
۲- تمرین خواندن	۲۰ دقیقه

● گوش کن و بگو

با استفاده از نرم افزار، داستان را پخش کنید در غیر این صورت از پیوست انتهای کتاب، داستان را بخوانید، دانش‌آموزان کارهای درست و نادرست متن داستان را به خاطر بسپارند و درباره آن در گروه صحبت کنند. نیازی به نوشتن مطالب در کتاب نیست. در این فعالیت علاوه بر افزایش تمرکز شنیداری، مفاهیم در ذهن دانش‌آموز طبقه‌بندی می‌شود و موجب افزایش درک شنیداری او می‌گردد.

● خواندن (تأکید بر لحن، آوا و آهنگ مناسب)

در بخش تمرین چون لحن شعر، لحن میهنی (وطنیه) می‌باشد، رعایت نکات ذیل به زیبایی شعر، هنگام خواندن می‌افزاید.

- مانند شاعر، حس وطن‌خواهی و شور و هیجان آن را باید پروراند.
 - باید بر تأثیرگذاری خواندن توجه کرد.
 - وزن این اشعار در بسیاری از موارد تلفیقی از لحن حماسی با لحن عاطفی است.
- ابتدا و انتهای این شعر لحن عاطفی دارد و با حالت ابراز عشق و محبت نسبت به مادر وطن بیان می‌شود؛ اما متن شعر بیشتر به لحن حماسی نزدیک می‌شود.

■ جلسه هفتم

۱- فعالیت‌های نوشتاری	۴۵ دقیقه
-----------------------	----------

● صفحه سوم کتاب نگارش

■ جلسه هشتم	
۱- فعالیت‌های نوشتاری	۲۵ دقیقه
۲- ارزشیابی مهارت خواندن	۲۰ دقیقه

● صفحه چهارم کتاب نگارش

در قسمت نگارش، پس از اینکه دانش‌آموزان به مهارت انتخاب موضوع مناسب مسلط شدند، به راحتی بندنویسی را انجام می‌دهند.

● مرور آموخته‌ها

در قسمت مرور مطالب درس از دانش‌آموزان بخواهید صفحه را به چند قسمت تقسیم کنند، کتاب را ورق زده؛ نکات ادبی، دستوری، املائی و انشایی را تفکیک کنند و بنویسند. بدین ترتیب مروری بر مطالب درس با طبقه‌بندی مطالب انجام می‌شود.

● ارزشیابی از فعالیت‌های درس

در قسمت ارزشیابی پیشنهاد می‌شود یک فعالیت یادگیری (تکلیف) طراحی کنید. بدین صورت که از بچه‌ها بخواهید استان یا شهر زادگاه خود یا پدر و مادرشان را انتخاب کنند و پس از تحقیق و مطالعه و مصاحبه با پدر و مادر یک ماکت کوچک از آداب و رسوم و نوع پوشش، مکان‌های دیدنی و یا محصولات کشاورزی، صنعتی و... آن بسازند و در کلاس درباره آن به دوستانشان توضیح بدهند. می‌توانید از دست‌سازهای دانش‌آموزان یک نمایشگاه کلاسی تشکیل دهید و از بقیه کلاس‌ها جهت بازدید دعوت به عمل آورید.

■ جلسه دهم	
۱- ارزشیابی مهارت خواندن	۲۵ دقیقه
۲- املا	۲۰ دقیقه

● ارزشیابی از مهارت خواندن

با توجه به اهمیت رعایت لحن و آهنگ مناسب شعر هنگام خواندن، در بحث ارزشیابی برای این نکته اهمیت قائل شوید.

● املا

املا گفتن از شعر را توصیه نمی‌کنیم؛ ولی نوشتن املا از شعر، کار ناروایی نیست. بهتر آن است که واژه‌های مورد نظر استخراج شده، با آنها یک متن زیبا ساخته شود و در قسمت فعالیت‌های املائی نیز طراحی مناسب صورت گیرد.

● مثال

کلمات: ایران عزیز، زرخیز، نعمت، دل‌انگیز، مقدّس، برازنده، آغوش، صبور، رونق، زاد، چشم طمع، زادگاه.....

● یک نمونه متن معلّم ساخته

ایران کشوری زیبا، آباد و زرخیز است. در این سرزمین مقدّس، مردم خوب و صبوری زندگی می‌کنند. این مردم عاشق میهن خود هستند و برای حفظ خاک خود از هیچ خطری نمی‌هراسند. ایران، زادگاه مردان و زنان پاک‌دامنی است که علم و دانش را گسترده کردند. خلیج فارس و دریای خزر خاک پرمهر ایران را در آغوش گرفته‌اند. رونق ایران به نعمت فراوانی است که خداوند در آن نهاده است. ما خدا را برای این همه زیبایی‌های دل‌انگیز شکر می‌کنیم.

● درس سیزدهم

■ درس آزاد

درس آزاد ایستگاه اندیشیدن و درنگ کردن و آفریدن است. این درس فرصتی است تا دانش آموز و معلم به یاری هم به فراخور ذوق و علاقه، دلبستگی‌های فرهنگ بومی، ادبیات محلی و نیازها و بایسته‌هایی که در دیگر درس‌ها به چشم نیامده‌اند، مطالبی را بازگو

نمایند. به بیان دیگر درس آزاد، فرصتی است تا دانش آموز و معلم در تألیف کتاب مشارکت داشته باشند و هر یک خود را در شکل‌گیری کتاب سهیم ببینند و کتاب را از آن خود بدانند؛ به گونه‌ای که دانش‌آموزان پس از تألیف درس آزاد می‌توانند نام خود را در ردیف نام پدیدآورندگان کتاب ثبت کنند. برپایه آنچه گفته شد اهداف درس آزاد را می‌توان بدین گونه برشمرد:

- ۱- تشخیص کاستی‌های احتمالی کتاب و اقدام به تولید محتوای مناسب
- ۲- پرورش توانایی تولید ماده درسی در دانش‌آموزان با نظارت و هدایت آموزگاران
- ۳- پاسخ به نیازهای معلمان، دانش‌آموزان و اولیا
- ۴- بهره‌گیری از مشارکت همکاران در تألیف کتاب
- ۵- بهره‌گیری از تعامل دانش‌آموز و خانواده در سازماندهی و تألیف کتاب
- ۶- آشنایی با برخی از نمادهای فرهنگی و جلوه‌های آداب و رسوم و سنت‌های بومی یا

منطقه‌ای

- ۷- شناخت بیشتر شخصیت‌های علمی و فرهنگی محل زندگی
- ۸- توجه عمیق‌تر به لهجه، گویش و نشانه‌های زبان و ادبیات محلی

۹- پرورش توانایی بندنویسی و بهره‌گیری از تفکر و نقد و تحلیل
۱- ایجاد علاقه نسبت به فرهنگ محلی و آثار ادبی و زبانی منطقه‌ای

● روش‌های تولید درس آزاد

- برای نوشتن و تولید درس آزاد یکی از روش‌های زیر پیشنهاد می‌شود:
- هر دانش‌آموز به صورت مستقل و فردی برای تولید درس آزاد اقدام نماید.
- دانش‌آموزان به صورت گروهی و با مشارکت تمام افراد گروه (تقسیم‌بندی دانش‌آموز کلاس به چند گروه) برای تولید درس آزاد اقدام نمایند.
- تولید درس در کلاس (مجموعه نظریات کلاس با راهنمایی و رهبری معلم کلاس)

در تولید درس آزاد می‌توان از توانمندی دانش‌آموزان در بندنویسی بهره برد. موضوع نوشته: «محل زندگی»، موضوع خیلی کلی است و باید به موضوعات کوچک‌تر محدود شود. مثلاً وضعیت جغرافیایی محل، آداب و رسوم، زبان منطقه و غذاهای خاص آن منطقه، چهار موضوع کوچک‌تری هستند که در مورد هر یک می‌توان یک بند نوشت. لازم است معلم به دانش‌آموزان کمک کند تا چهارچوب متن خود را مشخص نمایند، سپس اقدام به نوشتن کنند. به عنوان نمونه، چهارچوب نوشته، می‌تواند شامل سه بند باشد که بند اول وضعیت جغرافیایی محل را توضیح دهد؛ بند دوم زبان و بند سوم آداب و رسوم منطقه را بیان کند.

در تدوین متن می‌توان از روش‌های پیش‌سازمان دهنده، بدیعه پردازی و بارش مغزی بهره برد. در این قسمت، موضوعاتی مناسب با عنوان و محتوای فصل در حوزه فرهنگ و زبان و آداب محلی، پیشنهاد می‌شود. درس آزاد در فصل «ایران من» آورده شده است و این موضوع دامنه گسترده‌ای دارد؛ لذا امکان تولید یک متن زیبا فراهم است.

در طراحی فعالیت‌های کتاب نگارش نیز تطابق فعالیت‌ها با روند طراحی کتاب ضروری است. از دید ساختاری توجه به عناصر مبتنی بر نگرش شبکه‌ای، نقش معلم به عنوان ناظر و راهنما و نقش دانش‌آموز در مقام تولیدکننده ضروری است.

مهارت‌های خوانداری و نوشتاری این درس برای هشت جلسه طراحی خواهد شد.

■ جلسه نهم

۱- بخوان و حفظ کن	۲۵ دقیقه
۲- ارزشیابی از فعالیت‌های درس	۲۰ دقیقه

● بخوان و حفظ کن

شعر وطن را با رعایت لحن و طنیه که توضیح داده شد، بخوانید و بر حفظ شعر تأکید کنید.

● دانش‌افزایی

محمد تقی بهار معروف به ملک الشعراء، شاعر، ادیب، نویسنده، روزنامه نگار و سیاست‌مدار معاصر ایرانی بود. ایشان در سال ۱۲۶۵ در مشهد به دنیا آمد. از آثار او می‌توان دیوان اشعار، سبک‌شناسی شعر در ایران و تاریخ تطوّر شعر فارسی را نام برد.

قالب شعر وطن، قصیده است. قصیده شعری است که مصراع اول شعر و مصراع‌های زوج آن هم‌قافیه هستند و تعداد ابیات آن از پانزده بیت بیشتر است. قصیده اولین قالب شعری است که از نیمه قرن سوم در ادبیات فارسی به تقلید از شعر عربی پدید آمد.

شکل هندسی قصیده

× _____
× _____
× _____

× _____

● درس چهاردهم: ایران آباد

■ اهداف

- ۱- ارتقای حس وطن‌دوستی و پاس‌داشت از کیان سرزمین و میهن
- ۲- آشنایی با مفاهیم کلیدی یک کشور مانند جغرافیا، تاریخ و زبان یک کشور، اتحاد و ایثار مردم کشور
- ۳- افزایش توانایی دانش آموز در درک متن و مهارت خواندن
- ۴- تقویت مهارت فن بیان و قضاوت درباره شیوه سخن گفتن
- ۵- آشنایی با فاعل به عنوان بخشی از اجزای جمله
- ۶- تقویت فرهنگ مطالعه و کتاب‌خوانی

■ آموزش

■ جلسه اول

۱- تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲- درست و نادرست و درک مطلب	۱۵ دقیقه

● روش پیشنهادی تدریس

پرسش و پاسخ، اعضای گروه

● پرسش و پاسخ

مفاهیم عمده این درس مرزنشینان، نقش تاریخ میهن در پیشرفت آن، زبان و گویش‌های محلی، عرصه‌های اجتماعی، اقتصادی، علمی و صنعتی کشور، ایمان و اتحاد، حماسه دفاع مقدس، شجاعت قهرمانان جنگ به‌ویژه خلبانان می‌باشد. هریک از این مفاهیم را به زبان ساده و قابل فهم در قالب پرسش مطرح کرده، پاسخ‌های دانش‌آموزان را با حوصله بشنوید. گفته‌هایشان را تصحیح و تکمیل نمایید و مطالب را جمع‌بندی کنید. برای ایجاد جذابیت در تدریس از تصاویر مرتبط بهره بگیرید.

● نکته: در درس آزاد دانش‌آموزان متنی را تولید کردند که در هر بند آن جنبه‌ای از محل زندگی آنها برجسته شده بود. در درس ایران آباد نیز همین سبک نوشته ارائه شده است. به عبارت دیگر متنی تولید شده است که جنبه‌های مختلف موضوع ایران در هر بند آن مورد توجه قرار گرفته است.

— این درس نوشته دکتر فریدون اکبری شیلدره است ولی در گروه، بازخوانی و با تغییراتی همراه شده است.

● خوانش متن

روخوانی متن توسط معلم و دانش‌آموز در وقت باقی مانده، ضروری است.

● درک مطلب

فعالیت درک مطلب را مطابق با توضیحات دروس گذشته انجام دهید.

■ جلسهٔ دوم	
۱- واژه‌آموزی	۲۰ دقیقه
۲- تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

● واژه‌آموزی

در بخش واژه‌آموزی پسوند «ی» که اشاره به مکان دارد، تدریس می‌شود. میزتان را وسط کلاس بگذارید از قبل با تعدادی از بچه‌ها هماهنگ کنید که عروسک‌های مناسب و زیبایی را همراه خود به کلاس بیاورند (عروسک‌هایی مخصوص عروسک گردانی که مانند دستکش روی دست بچه‌ها کشیده می‌شود، مناسب است). نقش هر کدام را از پیش تعیین کنید تا با آمادگی کامل پشت میز نمایش عروسکی قرار بگیرند، به طوری که هر یک دارای شغلی باشند و محل کار خود را معرفی کرده، کارتی را که نام محل کار آنها بر آن نوشته شده است، به بچه‌ها نشان دهند. مثال: (عکاس، عکاسی) (نجار، نجاری) (بزاز، بزاز).

● نکته: کلماتی که با اضافه شدن این پسوند حاصل می‌شود هم برای معرفی شغل به کار می‌رود و هم برای محل کار؛ در این درس به کاربرد دوم توجه شده است.

● تمرین خواندن

تمرین خواندن با هدف درست و روان خواندن مثل جلسات قبل به انجام می‌رسد.

■ جلسهٔ سوم	
۱- فعالیت‌های نوشتاری	۲۵ دقیقه
۲- صندلی صمیمیت	۲۰ دقیقه

● صفحهٔ اول کتاب نگارش

طی زمان در نظر گرفته شده توسط دانش‌آموزان به انجام می‌رسد.

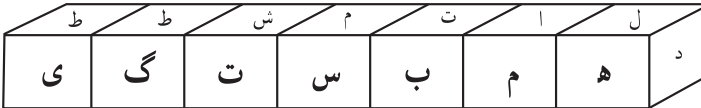
● صندلی صمیمیت

مانند تمرین بخش نگارش، ابتدا دانش‌آموزان به کوچک کردن موضوع می‌پردازند و پس از تفکر در مورد آن صحبت می‌کنند. آنچه این قسمت را از صندلی صمیمیت قبلی متمایز می‌کند؛ مرحله قضاوت درباره شیوه سخن گفتن است که در گروه اتفاق می‌افتد.

■ جلسه چهارم	
۱- املا	۲۵ دقیقه
۲- پیاموز و بگو	۲۰ دقیقه

● املا

برای املا بازی با مکعب‌های حروف پیشنهاد می‌شود. در هر سطح مکعب، یک حرف نوشته شده است. بچه‌ها با کنار هم گذاردن مکعب‌های مناسب، کلمات داخل متن درس را در گروه بسازند. سپس کلماتی را که ساخته‌اند، روی کاغذ یادداشت کنند و یک بار از روی آنها رونویسی انجام دهند. لازم است معلم بر درست نوشتن کلمات نظارت نماید.

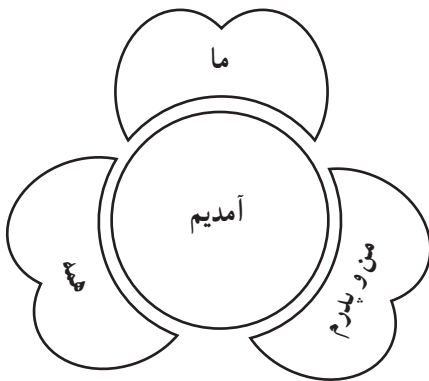

همبستگی

● پیاموز و بگو

اولین جزئی را که فعل برای گسترش جمله می‌پذیرد، فاعل است. چنان که در کتاب ملاحظه می‌کنید، فعل ثابت است و آنچه که تغییر می‌کند فاعل جمله است. باز هم تأکید می‌شود که به هیچ وجه آموزش دستور به شیوه سنتی مورد نظر نیست. آموزش فقط با هدف ایجاد توانایی خرد کردن جمله به اجزای آن انجام می‌شود که موجب ارتقای درک متن دانش‌آموزان می‌شود. می‌توانید یک دایره روی تخته ترسیم کنید و هسته آن را یک فعل بگذارید. گل‌برگ‌های گل را

برش داده و روی هر کدام فاعل مشخصی را بنویسید.
حالا از بچه‌ها بخواهید گلبرگ‌های مناسب را انتخاب و
گل را کامل کنند.

■ جلسه پنجم	
۲۰ دقیقه	۱- فعالیت‌های نوشتاری
۲۵ دقیقه	۲- گوش کن و بگو

● صفحه دوم کتاب نگارش

در تمرین دوم، مرتب نمودن کلمات بر اساس حروف الفبا، با در نظر گرفتن نشانه اول هر کلمه کافی است و نیازی نیست مانند فرهنگ لغت، کلیه حروف کلمه به ترتیب ردیف شوند.

● گوش کن و بگو

داستان به کمک نرم‌افزار صوتی در کلاس خوانده شود تا دانش‌آموز به دقت به داستان گوش کند. سپس دانش‌آموزان در گروه خلاصه آن را برای یکدیگر تعریف کنند و عنوان مناسبی برای داستان انتخاب نمایند. در این مرحله علاوه بر مرحله ادراک، تولید صورت می‌گیرد و دانش‌آموز خلاصه‌ای از داستان را با بیان خود ارائه می‌کند.

■ جلسه ششم	
۱- تمرین خواندن	۲۵ دقیقه
۲- ارزشیابی از فعالیت‌های درس	۲۰ دقیقه

● **تمرین خواندن (تأکید بر لحن، آوا و آهنگ مناسب)**

متن این درس دارای لحن روایی - خبری است که شرح آن به طور کامل در درس اول آمده است.

● **ارزشیابی از فعالیت‌های درس**

می‌توانید در بخش ارزشیابی از «آزمون شناسایی» بهره ببرید. نقشه‌ای از کشور ایران را روی تابلو نصب کنید. از دانش‌آموزان بخواهید که موقعیت شهر یا روستای خود را و یا زادگاه پدرانشان را روی نقشه پیدا کنند و درباره موقعیت مکانی، فرهنگی و اجتماعی شهر یا روستای خود در گروه بحث کنند. ملاک ارزشیابی را در نظر بگیرید و برای خود یادداشت کنید.

■ جلسه هفتم	
۱- فعالیت‌های نوشتاری	۲۵ دقیقه
۲- مرور آموخته‌ها	۲۰ دقیقه

● **صفحه سوم کتاب نگارش**

تمرین دوم. مثال: کلمه انتخابی از درس اول: شیرینی‌ها

● از درس دوم: مسابقات

● از درس سوم: دانش‌آموزان

والی آخر

■ جلسه هشتم

۱- فعالیت‌های نوشتاری	۲۵ دقیقه
۲- ارزشیابی مهارت خواندن	۲۰ دقیقه

● صفحه چهارم کتاب نگارش

در این بخش از نگارش «اهمیت جمله اول» توضیح داده می‌شود. این جمله، کلیدی‌ترین جمله بند است و بقیه جملات بند در تکمیل آن جمله می‌آیند. در تمرین (الف) جمله اول و بند مناسب آمده است. در تمرین (ب) جای جمله اول خالی است و بند کامل شده است. دانش‌آموزان با خواندن بند، جمله کلیدی بند را که موضوع اصلی نوشته در آن بیان شده است، می‌نویسند. برای تمرین بیشتر می‌توانید چند بند مانند قسمت (ب) طراحی کنید تا دانش‌آموز جمله اصلی آن را بنویسد. این نوع تمرین‌ها هم به تقویت درک متن کمک می‌کند و هم در بندنویسی بسیار اهمیت دارد.

جمله اول قسمت (ب): هر سال چهار فصل دارد.

■ جلسه نهم

۱- بخوان و بیندیش (بوی سیب و یاس)	۴۵ دقیقه
-----------------------------------	----------

سؤال‌های درک و دریافت سطوح بالای درک را می‌سنجد. سؤال اول نیاز به استنباط برون‌متنی دارد؛ سؤال دوم تلفیق و تفسیر اطلاعات متن را می‌سنجد و در سؤال سوم و چهارم ابزار زبانی ضمیر مکان برای انسجام گزاره‌های متن، برجسته شده است. این متن توسط مژگان بابامرندی به رشته تحریر آمده است. کتاب «فقط بابا می‌تواند مرا از خواب بیدار کند.» از آثار اوست. او سال‌هاست که مربی کانون پرورش فکری است.

■ جلسهٔ دهم	
حکایت (خروس ایرانی)	۲۵ دقیقه
املا	۲۰ دقیقه

● حکایت

در انتخاب حکایت‌ها دو مطلب در نظر گرفته شده است. اول تناسب موضوع و محتوا با سرفصل و دوم داشتن چاشنی طنز؛ در واقع این صفحه مانند زنگ تفریح فصل محسوب می‌شود. این حکایت را می‌توان به صورت نمایشنامه اجرا کرد.

● املا

املاي دو قسمتی را مثل دروس گذشته طرّاحی و برگزار کنید.

■ جلسهٔ یازدهم	
۱- املا	۲۰ دقیقه
۲- فعالیت‌های نوشتاری	۲۵ دقیقه

● املاي پایان فصل

برای هدفمند نمودن ارزشیابی املاي آخر فصل، با توجه به کلمات دارای ارزش املايی، بازخورد این فعالیت به اولیا، در جهت پیشرفت دانش‌آموزان مؤثر است.

● صفحهٔ آخر فصل (فعالیت‌های تکمیلی)

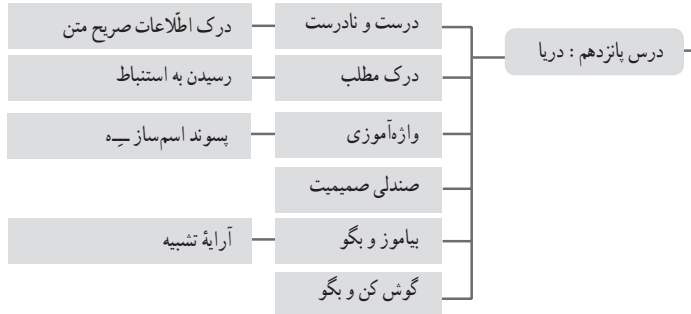
تمرین اول این صفحه به شناخت فعل و فاعل به صورت غیرمستقیم پرداخته است. دانش‌آموزان با درک روابط همنشینی کلمات در جمله فعل و فاعل را جایگزین می‌کنند. این تمرین در تثبیت مطالب قسمت «بیاموز و بگو» اهمیت دارد.

تمرین دوم، دو هدف را دنبال می‌کند. اول تقویت فرهنگ مطالعه و کتاب‌خوانی که در کتاب فارسی سوم در فرایند آموزش مهارت درک متن گنجانده شده است؛ دوم استفاده از طرح سؤال برای تقویت درک متن که از راهبردهای فراشناختی است. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که راهبردهای فراشناختی موجب افزایش درک متن می‌شوند.

فصل هفتم: طبیعت
درس پانزدهم: دریا
درس شانزدهم: اگر جنگل نباشد
درس هفدهم: چشم‌های آسمان

فصل هفتم : طبیعت

مهارت‌های خوانداری

مهارت‌های نوشتاری

اهداف فصل هفتم:

- ۱- آشنایی با جلوه‌های زیبای طبیعت و آفرینش مثل دریا، آسمان و جنگل و فواید آنها
- ۲- پرورش خوب نگاه کردن به پدیده‌ها و دقت و تأمل در آفرینش الهی
- ۳- گسترش دایره و اژگان دانش آموزان
- ۴- تقویت درک شنیداری
- ۵- تقویت مهارت سخن گفتن و تفکر انتقادی با نقد شیوه سخن گفتن دیگران
- ۶- تقویت مهارت خواندن و توسعه درک متن دانش آموزان
- ۷- گسترش توانایی دانش آموزان در مهارت نوشتن
- ۸- معرفی آرایه ادبی (تشبیه)
- ۹- آشنایی دانش آموزان با یادداشت‌برداری
- ۱۰- شناخت مفعول و نقش آن در جمله
- ۱۱- تقویت مهارت زیبانویسی در خط تحریری

● درس پانزدهم: دریا

■ اهداف

- ۱- آشنایی با دریا به عنوان یکی از جلوه‌های زیبا و بی‌نظیر طبیعت و فواید آن
- ۲- گسترش دامنه‌ واژگان دانش‌آموزان
- ۳- آموزش نقد شیوه سخن گفتن دیگران و معرفی معیارهای قضاوت
- ۴- معرفی آرایه تشبیه به دانش‌آموزان
- ۵- تقویت مهارت نوشتن دانش‌آموزان
- ۶- تقویت مهارت خواندن و درک متن

● دانش‌افزایی

محمود کیانوش محقق، شاعر و نویسنده معاصر است. گستره آثار او علاوه بر شعر و داستان، زمینه‌های دیگری چون ترجمه، نقد ادبی و داستان‌های کودکان را در برمی‌گیرد. بر همه اینها باید آثار روزنامه‌نگاری وی را نیز افزود. او در سال ۱۳۱۳ در مشهد به دنیا آمد. اولین داستان او در مسابقه داستان‌نویسی دانش‌آموزان سراسر کشور برنده شد. او از پیشگامان شعر مثنوی آهنگین است.

■ آموزش

■ جلسهٔ اوّل	
۱- تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲- درست و نادرست و درک مطلب	۱۵ دقیقه

● روش تدریس

روش فعال ذهنی، گردش علمی (برای مناطق شمال و جنوب ایران)

● روش فعال ذهنی

از دانش‌آموزان بخواهید چشمان خود را ببندند و خود را در کنار دریا تصوّر نمایند. دقایقی در همان حال بمانند. حالا چشمان خود را باز کرده، تصورات و خیالات خود را برای هم‌گروهی‌ها تعریف کنند. بعد از گفت‌وگوی بچه‌ها شما نیز چشمان خود را ببندید و مفاهیمی که جهت تدریس مدنظر دارید در قالب بیان تصورات و خیالات برای بچه‌ها بازگو کنید. بچه‌ها از اینکه شما نیز مانند آنان رفتار کرده‌اید، بسیار خوشحال می‌شوند و به حرف‌های شما با دقت گوش می‌کنند.

● خوانش متن

با لحنی زیبا و با حالت دکلمه‌خوانی، متن درس را بخوانید و حس شور و نشاط را در بچه‌ها ایجاد کنید.

● درک مطلب

در فعالیت درک مطلب، استنباط درون‌متنی و برون‌متنی سنجش می‌شود. این قبیل سؤالات موجب می‌شود دانش‌آموز به دانش پیشین خود مراجعه کند. مراجعه به دانش پیشین، مهارتی است که با تمرین حاصل می‌گردد و در افزایش درک متن تأثیر بسزایی دارد.

■ جلسه دوم	
۱- واژه‌آموزی	۲۰ دقیقه
۲- تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

● واژه‌آموزی

از ترکیب نام بعضی از اعضای بدن با پسوند (به) کلمات معناداری ساخته می‌شود که دامنه‌واژگان دانش‌آموزان را وسعت می‌بخشد. برای آموزش می‌توانید تصویری از یک انسان را روی تخته نصب کنید و کارت‌های واژه‌ها را میان گروه‌ها توزیع کنید. سپس از آنها بخواهید حدس بزنند واژه‌ها چه ارتباطی با تصویر انسان دارد. درک این رابطه برای دانش‌آموزان جالب است.

■ جلسه سوم	
۱- فعالیت‌های نوشتاری	۲۵ دقیقه
۲- صندلی صمیمیت	۲۰ دقیقه

● صفحه اول کتاب نگارش

این صفحه ابتدا به صورت فردی توسط دانش‌آموزان تکمیل می‌شود و سپس در گروه بررسی می‌گردد.

● صندلی صمیمیت

دربخش صندلی صمیمیت، معیارهای قضاوت به درستی برای دانش‌آموزان تبیین می‌شود (ملاک‌های قضاوت در کتاب فارسی مشخص شده است). گروهی از دانش‌آموزان به صحبت کردن و گروهی دیگر به قضاوت کردن می‌پردازند. مطلب مهمی که در این قسمت آموزش داده می‌شود، تفکر انتقادی است که در پایه سوم به نقد شیوه سخن گفتن محدود می‌شود. امتیاز این فعالیت این است که معیارهای قضاوت کاملاً مشخص است و دانش‌آموز قبلاً آن را آموخته است.

■ جلسه چهارم

۱- املا	۲۵ دقیقه
۲- پیاموز و بگو	۲۰ دقیقه

● املا

از اعضای گروه بخواهید هر کدام به صورت جداگانه کتاب فارسی را ورق زده، متن درس‌ها را مرور کنند؛ هر کدام بیست کلمه را که ارزش املائی دارند به دلخواه جدا کرده، بنویسند. سپس کلمه‌ها را در گروه بخوانند. دور کلمات تکراری خط بکشند و یک مجموعه از این کلمات بنویسند و در دفتر خود یادداشت کنند و شب به عنوان تکلیف منزل با این کلمات جمله بسازند.

● پیاموز و بگو

در قسمت پیاموز و بگو یکی از آرایه‌های ادبی به نام تشبیه در ساده‌ترین شکل خود به دانش‌آموزان معرفی می‌گردد. باید به دانش‌آموز تفهیم شود که بهره‌گیری از این آرایه ادبی به زیبایی نوشته او کمک می‌کند. می‌توانید دو متن مشابه در اختیار گروه بگذارید (در یکی از متن‌ها تشبیه به کار رفته باشد) و از آنها بخواهید دو متن را با هم مقایسه کنند و متن زیباتر را معرفی و علت آن را بیان کنند.

■ جلسه پنجم

۱- فعالیت‌های نوشتاری	۲۰ دقیقه
۲- تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

● صفحه دوم کتاب نگارش

این صفحه که شامل فعالیت‌های املائی و تمرینی با هدف تثبیت آموخته‌های دانش‌آموز در فعالیت پیاموز و بگو می‌باشد، با نظارت و راهنمایی معلم، تکمیل می‌شود.

● تمرین خواندن

متن درس را همخوانی نموده، برای دانش‌آموزانی که متن شعر را حفظ نموده‌اند، امتیاز مثبت قائل شوید.

■ جلسه ششم

۱- گوش کن و بگو	۲۵ دقیقه
۲- تمرین خواندن	۲۰ دقیقه

● گوش کن و بگو

در فعالیت گوش کن و بگو با دقت به متن قصه گوش می‌دهند و سپس آن را بازگو می‌کنند. هدف این فعالیت تقویت درک شنیداری و تفسیر اطلاعات متن است ضمن اینکه علاوه بر ادراک، هنگام بازگویی داستان بر تولید نیز تأکید می‌شود. مقصود از «تولید» در این فعالیت، بهره‌گیری از توانایی‌ها و آفرینش‌های زبانی است که به شکل گفتار، نمود پیدا می‌کند.

● تمرین خواندن (تأکید بر لحن، آوا و آهنگ مناسب)

شعر «دریا» توصیفی زیبا از دریاست. در خواندن چنین متن‌هایی باید به نکات زیر توجه داشت:

- ۱- لحن توصیف می‌تواند در کنار دیگر لحن‌ها کامل شود، یعنی توصیف چیزی مثبت یا باشکوه با توصیف زشتی‌ها و پلیدی‌ها متفاوت است.
- ۲- در لحن توصیفی آهنگ کلام، معمولاً نرم و ملایم است و آرامش خاصی دارد.
- ۳- به هنگام خواندن، دقت نظر و عنصر تخیل، نقشی مهم دارد.
- ۴- این لحن از نظر فضای کلی آهنگ سخن به لحن روایی نزدیک است.

■ جلسه هفتم

۱- فعالیت‌های نوشتاری	۴۵ دقیقه
-----------------------	----------

● صفحه سوم کتاب نگارش

در بخش تمرین خط تحریری نحوه اتصال نشانه «خ» و «ج» را آموزش دهید.

تمرین سوم مروری بر واژه‌آموزی کل کتاب است. در جدول، نه گروه کلمه هستند که با فرایند مشخصی تولید شده‌اند و به لحاظ ساختاری شبیه هم هستند. مشخص کردن نه گروه با رنگ‌های متفاوت، علاوه بر اینکه موجب تثبیت آموزه‌های قبل می‌شود، برای دانش‌آموزان نیز لذت‌بخش است.

■ جلسه هشتم

۱- فعالیت‌های نوشتاری	۲۵ دقیقه
۲- مرور آموخته‌ها	۲۰ دقیقه

● صفحه چهارم کتاب نگارش

در درس گذشته «جمله موضوع» به عنوان اصلی‌ترین جمله بند معرفی

شد. در ادامه آموزش جمله موضوع، در این درس تأکید می‌شود که جملات بند در تکمیل جمله موضوع می‌آیند. یعنی سرچشمه فکر و محتوا، جمله موضوع است و بقیه نوشته، در امتداد همان فکر و برای شرح و گسترش آن، نگاشته می‌شود.

■ جلسه نهم

ارزشیابی از فعالیت‌های درس	۴۵ دقیقه
----------------------------	----------

● ارزشیابی از فعالیت‌های درس

ارزشیابی از این درس را به صورت «فعالیت یادگیری» طراحی کنید. پیشنهاد می‌شود از دانش‌آموز بخواهید که کلمات دریا، قایق، ساحل و... را انتخاب کرده، با استفاده از آرایه «جان بخشی»، درباره آنها با هم به مناظره و گفت‌وگو بپردازند. این مناظره برای دانش‌آموزان فرح‌بخش و جالب است. شما می‌توانید نحوه فعالیت‌های آنان را در گروه ارزیابی کنید.

■ جلسه دهم

۱- ارزشیابی مهارت خواندن	۲۰ دقیقه
۲- املا	۲۰ دقیقه

● املا

املاي دو قسمتی از فعالیت‌های املايي و قسمت تقریری در کلاس مطابق با دروس قبل برگزار شود.

● درس شانزدهم: اگر جنگل نباشد

■ اهداف

- ۱- آشنایی با جنگل به عنوان یک سرمایه ملی و آموزش حفظ محیط زیست
- ۲- گسترش دایره واژگان دانش آموز
- ۳- تقویت فن بیان و تفکر انتقادی با نقد شیوه سخن گفتن معلم
- ۴- آشنایی دانش آموزان با «مفعول» و نقش آن در جمله
- ۵- تقویت ادراک و تولید زبانی در فعالیت گوش کن و بگو
- ۶- تقویت توانایی مشاهده و تأمل در طبیعت به عنوان خلقت الهی
- ۷- گسترش مهارت زیبانویسی در خط تحریری دانش آموزان
- ۸- بهبود سواد خواندن
- ۹- تقویت مهارت نوشتن

■ آموزش

■ جلسهٔ اوّل	
۱- تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲- درست و نادرست و درک مطلب	۱۵ دقیقه

● روش تدریس

قصه‌گویی، بارش فکری

● قصه‌گویی

قصه از دید آموزشی و تأثیر گذاری، نقش مهمی دارد، زیرا دانش‌آموز با کمک تصور و تخیل، مضامین ذهنی را به تصویر درمی‌آورد و می‌تواند آنچه را می‌شنود و می‌خواند، در چشم‌انداز درونی خود مجسم سازد. از این رو تأثیر جاییگری و مانایی آن افزایش می‌یابد. از فواید به‌کارگیری قصه در آموزش می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

الف) قصه به تثبیت و افزایش معلومات دانش‌آموزان کمک می‌کند.

ب) قصه با طبیعت کودک همراه است و ماده و موضوع درس را برای او جالب

می‌کند و به تلطیف روحیه دانش‌آموز کمک می‌کند.

پ) قصه، پیوند میان معلم و دانش‌آموز را بیشتر می‌کند.

ت) سبب پرورش تخیل و گسترش دامنه ذهن می‌شود.

ث) زمینه مناسبی برای تقویت تفکر خلاق و افزایش توانایی نوشتن دانش‌آموزان فراهم

می‌آورد.

● خوانش متن

خوانش متن آخرین رکن مؤثر در فرایند تدریس می‌باشد که بنا به تشخیص معلم توسط

دانش‌آموزان صورت می‌پذیرد و معلم رفع اشکال می‌نماید.

● درک مطلب

پس از خوانش دوباره متن به روش صامت‌خوانی (در صورت در اختیار داشتن زمان)

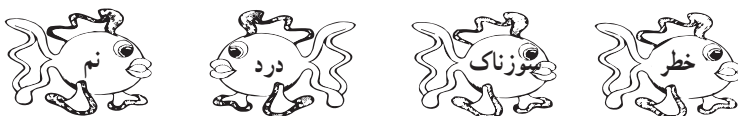
دانش‌آموزان به صورت فردی به سؤالات درک متن پاسخ می‌دهند و سپس پاسخ‌ها در کلاس بررسی می‌شود.

■ جلسهٔ دوم	
۱- واژه‌آموزی	۲۰ دقیقه
۲- تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

● واژه‌آموزی

در واژه‌آموزی ترکیب کلمه با پسوند «- ناک» آموزش داده می‌شود. برای آموزش، روی میز را با پارچهٔ آبی بپوشانید تا تصویر دریا برای دانش‌آموزان تداعی شود. تعدادی کارت به شکل ماهی برش بزنید و روی بدن ماهی کلماتی را که با پسوند «- ناک» ترکیب درستی می‌سازند، بنویسید. تعدادی کلمه که ترکیب درست ایجاد نمی‌کنند، لابه‌لای کارت‌های ماهی بگذارید.

مثال :

به پشت کارت‌ها قطعاتی کوچک از آهن‌رباهای ورقه‌ای یا تخته‌ای بچسبانید. از گروه‌ها بخواهید قبلاً قلاب‌های ماهیگیری خود را آماده کنند. (به میل بافتنی یا میلهٔ خودکار نخ کاموایی را گره بزنند؛ در انتهای نخ یک تکه از آهن‌ربا را دور نخ ببچند. بدین ترتیب قلاب‌های ماهیگیری آماده است. حالا به ترتیب، بچه‌ها با قلاب‌هایشان به ماهیگیری بپردازند و کلمات درست را انتخاب و با قلاب بالا بکشند. روی تختهٔ مغناطیسی کنار پسوند «- ناک» بچسبانند. به این ترتیب در فضایی سرشار از نشاط و در قالب بازی، کلمات جدید به دانش‌آموزان آموزش داده می‌شود.

■ جلسه سوم	
۲۵ دقیقه	۱- فعالیت‌های نوشتاری
۲۰ دقیقه	۲- صندلی صمیمیت

● صفحه اول کتاب نگارش

دانش‌آموزان به تکمیل صفحه اول کتاب نگارش می‌پردازند و در صورت بروز اشکال از معلم راهنمایی می‌گیرند.

● صندلی صمیمیت

در این درس نوبت به آن رسیده است که معلم خود روی صندلی صمیمیت بنشیند و سخن بگوید. این فعالیت می‌تواند یکی از مؤثرترین اقدامات معلم از حیث ارتباط عاطفی با دانش‌آموزان باشد. ضمن اینکه تفکر انتقادی را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند.

■ جلسه چهارم	
۲۵ دقیقه	۱- املا
۲۰ دقیقه	۲- پیاموز و بگو

● املا

از دانش‌آموزان بخواهید که تخته‌های کوچک طلقی بسازند و همراه خود به کلاس بیاورند. بین دو طلق شفاف و بی‌رنگ یک برگه کاغذی بگذارند؛ حالا لبه‌ها را دور تا دور به هم بچسبانند. (اگر تهیه طلق در بعضی از مناطق دشوار است می‌توان از مقوا، کاغذ، پشت پوستری‌های تبلیغاتی و... استفاده کرد).

برای گروه‌ها، متناسب با شرایط کلاس، رنگ انگشتی، گواش، ماژیک یا آبرنگ تهیه کنید. حالا کلمات را یکی یکی بگویید تا دانش‌آموزان روی تخته طلقی بنویسند. توصیه به رعایت نکات بهداشتی و ایمنی مثل تهیه کاورهای بهداشتی، دستکش یکبار مصرف، شست‌وشوی

دست‌ها، همراه داشتن دستمال و... ضروری است.
این فعالیت برای بچه‌ها بسیار لذت‌بخش است. در پایان فعالیت‌های املا، دانش‌آموزان را به
حیاط ببرید تا داستان خود را بشنوند.

● پیاموز و بگو

در این درس، دومین جزئی که موجب گسترش جمله می‌شود؛ معرفی می‌گردد. در درس گذشته ابتدا بر فعل به عنوان محور معنایی جمله تأکید شد. سپس با افزایش فاعل جمله گسترش یافت و در این درس با افزایش بخش دیگر یعنی «مفعول» جمله گسترده‌تر می‌شود. لازم به ذکر است که هدف آموزش دستور آشنایی با اجزای جمله به منظور درک متن است. به عبارت دیگر اگر دانش‌آموز منطق و چرایی گسترش جمله را درک کند، قادر می‌شود جمله را به اجزای آن خرد کند و این بدان معناست که به خوبی ساخت آن را درک کرده است. بدیهی است درک جملات یک متن، درک محتوای کلی آن را در پی خواهد داشت.

■ جلسه پنجم

۴۵ دقیقه

۲- گوش کن و بگو

● گوش کن و بگو

در فعالیت «گوش کن و بگو» دانش‌آموز بخش اول داستان را می‌شنود و ادامه آن را در ذهن می‌پروراند و بیان می‌کند. در قسمت بعدی ادامه داستان اصلی بخش می‌شود تا دانش‌آموز داستان خود را با داستان اصلی مقایسه نماید. به این ترتیب هم بر ادراک تأکید می‌شود و هم بر تولید، ضمن اینکه ذهن دانش‌آموزان در گستره داستان‌پردازی هم فعال می‌شود.

■ جلسه ششم

۱- تمرین خواندن	۲۵ دقیقه
۲- فعالیت‌های نوشتاری	۲۰ دقیقه

● تمرین خواندن (تأکید بر لحن و آوا و آهنگ مناسب)

عنوان درس «اگر جنگل نباشد» لحن شرطی و بیان شرط را به ذهن متبادر می‌کند. در بسیاری از جملات درس، خواننده باید با نگاهی کلی به متن، لحن خود را شکل دهد. در جملات پرسشی در بیشتر اوقات، تأکید کلام ابتدا در ادات پرسشی است و سپس بر فعل. این درس یک فضای حسی و عاطفی را نیز القا می‌کند که در ادامه به متن علمی می‌رسد. آنچه در لحن شرطی، باید مورد توجه قرار گیرد، تداوم سخن و ایجاد حالت انتظار در لحن کلام به هنگام خواندن است تا پیوستگی بخش اول جمله شرط با بخش دوم شرط، کاملاً حفظ و درک شود.

● صفحه دوم کتاب نگارش

تمرین سوم این صفحه نحوه گسترش جمله را برجسته می‌کند. هدف این تمرین آموزش دستور نیست؛ لذا نیازی نیست مفعول با شیوه سنتی آموزش داده شود.

■ جلسه هفتم

۱- فعالیت‌های نوشتاری	۲۵ دقیقه
۲- ارزشیابی از فعالیت‌های درسی	۲۰ دقیقه

● تکمیل صفحه سوم کتاب نگارش

صفحه سوم کتاب نگارش که مورد علاقه اکثر دانش‌آموزان است، به دقت تکمیل شود. تأکید بر زیانویسی از اهم فعالیت معلمان می‌باشد.

● ارزشیابی از فعالیت‌های درس

در این درس، برگزاری یک آزمون عملکردی کتبی پیشنهاد می‌شود. از دانش‌آموزان بخواهید یک داستان کوتاه دربارهٔ جنگل بنویسند و در کلاس برای دوستان خود بخوانند.

■ جلسهٔ هشتم	
۲۰ دقیقه	۱- فعالیت‌های نوشتاری
۲۵ دقیقه	۲- بخوان و حفظ کن (بهاران)

● صفحهٔ چهارم کتاب نگارش

پس از تأکیدی که در دو درس گذشته بر جملهٔ اول بند شد، نام این جمله به عنوان «جملهٔ موضوع» معرفی می‌شود. در این درس دانش‌آموز جملهٔ موضوع را می‌خواند و به این ترتیب موضوع در ذهنش محدود و متمرکز می‌شود؛ مثلاً موضوع بند «پرچم» است و جملهٔ موضوع نشان می‌دهد که در این بند دربارهٔ رنگ پرچم توضیح داده می‌شود. بنابراین محتوای جملات بعدی فقط در مورد سه رنگ پرچم هستند و جملهٔ اول را تکمیل می‌کنند.

■ جلسهٔ نهم	
۲۰ دقیقه	۱- ارزشیابی مهارت خواندن
۲۵ دقیقه	۲- املا

● املا

املاي دو قسمتی شامل املاي تقریری و املا از بخش فعالیت‌های املايي برگزار می‌شود.

● درس هفدهم: چشم‌های آسمان

■ اهداف

- ۱- تقویت توجه به آسمان به عنوان یکی از نمادهای شگفتی آفرینش
- ۲- گسترش واژگان دانش‌آموزان
- ۳- ایجاد زمینه سواد اطلاعاتی در دانش‌آموزان با جست‌وجوی منابع موضوع مورد بحث در صندلی صمیمیت
- ۴- آشنایی با یادداشت برداری
- ۵- تکمیل فرایند آموزش بندنویسی در بخش نگارش
- ۶- تقویت مهارت روخوانی و درک متن

■ آموزش

■ جلسه اول

۱- تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲- درست و نادرست و درک مطلب	۱۵ دقیقه

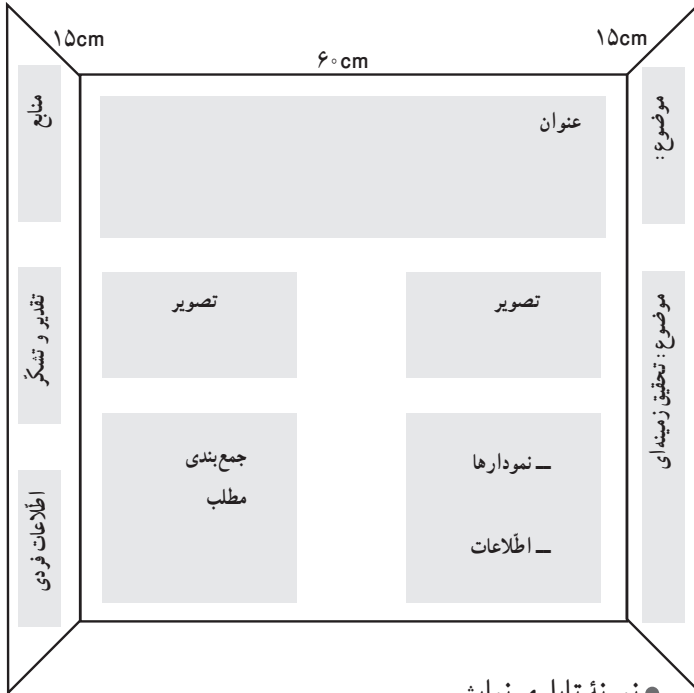
● روش تدریس پیشنهادی

کار علمی یا تحقیق، روش فعال ذهنی

● کار علمی یا تحقیق

چون متن درس به موضوعی علمی پرداخته است، هفته قبل از تدریس از دانش‌آموزان بخواهید که در گروه‌ها تقسیم کار نمایند و درباره نجوم، ستارگان و یا خورشید یک کار تحقیقی انجام دهند.

سپس نتیجه کار تحقیقی خود را روی تابلوی نمایش بچسبانند.

● نمونه تابلوی نمایش

در دفتر کارنما، کلیه مراحل انجام کار علمی را ثبت کنند. بازدید از اماکن علمی مرتبط، مصاحبه با افراد کارشناس در این زمینه، تهیه کتب با موضوع مناسب و جست‌وجو در فضای مجازی و رایانه‌ای به غنای کار می‌افزاید.

نمایشگاهی از تابلوهای نمایش در کلاس برگزار کنید. دانش‌آموزان هر گروه به ترتیب جلوی کار علمی خود که از نوع «تحقیق» می‌باشد، قرار گرفته، کار خود را معرفی می‌کنند و درباره

آن توضیح می‌دهند و دریافت‌های علمی خود را به هم‌کلاسی‌های خود انتقال می‌دهند. می‌توانید این کارهای تحقیقی را در جشنواره جابربن حیان که یک طرح ملی آموزشی است، شرکت دهید.

● خوانش متن

متن درس را بخوانید و آموزش را تکمیل نمایید.

● درک مطلب

در ادامه فعالیت درک مطلب در فضایی سرشار از علاقه‌مندی دانش‌آموزان به انجام می‌رسد و معلم با ارائه پیام‌های مثبت به تشویق دانش‌آموزان می‌پردازد.

■ جلسه دوم	
۱- واژه‌آموزی	۲۰ دقیقه
۲- تمرین خواندن	۲۵ دقیقه

● واژه‌آموزی

در واژه‌آموزی، وندافزایی با پسوند «-انه» آموزش داده می‌شود. با همکاری اولیا انواع مختلفی از لباس و پوشاک (زنانه، مردانه، پسرانه و دخترانه) یا تصاویر آنها را به کلاس بیاورید. سپس از بچه‌ها بخواهید که انواع لباس‌ها را جدا و طبقه‌بندی کنند و بر کلمات تأکید کنید.

■ جلسه سوم	
۱- فعالیت‌های نوشتاری	۲۵ دقیقه
۲- صندلی صمیمیت	۲۰ دقیقه

● صفحه اول کتاب نگارش

صفحه اول کتاب نگارش با تأکید بر فعالیت املائی و واژه‌سازی با نظارت معلم انجام

می‌شود. ایجاد فضای نظم و آرامش برعهدهٔ معلم می‌باشد تا دانش‌آموزان، در زمان تعیین شده، با تمرکز به انجام این فعالیت بپردازند.

● سندلی صمیمیت

این فعالیت با روش تدریس این درس (کار علمی یا روش تحقیق) کاملاً همخوانی دارد. دانش‌آموزان در جلسهٔ قبل به منابع مراجعه کرده‌اند و در مورد موضوع گفت‌وگو، اطلاعاتی گردآوری کرده‌اند. در این درس هم در روش تدریس درس و هم در سندلی صمیمیت، اولین گام آموزش سواد اطلاعاتی برداشته می‌شود که در پایه‌های بعدی ادامه خواهد یافت.

■ جلسهٔ چهارم

۱- املا	۲۵ دقیقه
۲- پیاموز و بگو	۲۰ دقیقه

املا

برای آموزش املا، نوعی از «املاي رفاقتي» پیشنهاد می‌شود. هر دانش‌آموز کنار دوست خودش بنشیند. حالا دو به دو به هم املا بگویند. وظیفهٔ هر دانش‌آموز این است که اگر حین نوشتن، دوستش دچار اشکال املائی شد، به او کمک کند و در پایان املا هیچ کلمهٔ اشتباهی به چشم نخورد. با این روش، حس دوستی و همدلی در دانش‌آموزان وسعت پیدا کرده، مهارت درست‌نویسی جملات تقویت می‌شود.

● پیاموز و بگو

تهیهٔ دفتر کارنما در انجام کار یک نمونهٔ جالب و علمی در کار یادداشت‌برداری است و به راحتی کار یادداشت‌برداری به دانش‌آموزان آموزش داده می‌شود.

■ جلسه پنجم

گوش کن و بگو	۴۵ دقیقه
--------------	----------

فعالیت «گوش کن و بگو» مانند درس گذشته انجام می‌شود.

■ جلسه ششم

۱- تمرین خواندن	۲۵ دقیقه
۲- فعالیت‌های نوشتاری	۲۰ دقیقه

● تمرین خواندن (تأکید بر لحن، آوا و آهنگ مناسب)

لحن، نحوه خواندن و بیان کردن جملات است با توجه به شرایط موجود و فضای حاکم بر متن باید دانست که به هنگام ادا کردن متن و به لفظ درآوردن آن، نه تنها هر متن، لحن خاص خود را می‌طلبد بلکه هر بند و هر جمله نیز به تنهایی لحن خود را دارد و ممکن است در هر بند انواع و اقسام لحن‌ها و حالات به کار گرفته شود و در کنار همین موارد در هر جمله، هر کلمه نیز می‌تواند شکل و آوای خاص خود را داشته باشد. در این داستان با رعایت لحن روایی می‌توانید قسمت‌های سفر با ستاره را با هیجان بخوانید.

برای مثال، در جمله «می‌خواستم فریاد بزنم و از خدای بزرگ برای آفرینش این همه زیبایی و عظمت، تشکر کنم» می‌توان لحن خبری - عاطفی را انتخاب نمود. در این هنگام خواننده خود را با تمام وجود، موجودی از آفریده‌های خدا می‌داند که تسلیم و شاکر بخشش‌ها و آفرینش اوست.

● صفحه دوم کتاب نگارش

● تمرین دوم کتاب نگارش : کلمه‌های جدول را از درس پیدا کن و بنویس.

پهن

پ ه ن

وسیع

و س ی ع

معلوم

م و ل ع م

آراسته

آ ر ا س ت ه

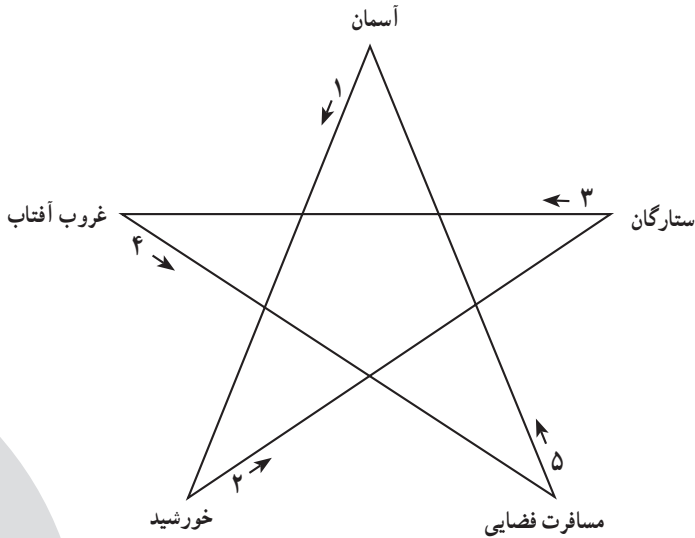
■ جلسه هفتم

۲۵ دقیقه	۱- فعالیت‌های نوشتاری
۲۰ دقیقه	۲- مرور آموخته‌ها

● صفحه سوم کتاب نگارش

در تمرین خط تحریری به فاصله بین کلمات توجه کنید. در هم فرورفتگی کلمات و یا گسسته نویسی به زیبایی خط، لطمه می‌زند.

● تمرین سوم

■ جلسه هشتم

۲۵ دقیقه	۱- فعالیت‌های نوشتاری
۲۰ دقیقه	۲- ارزشیابی از فعالیت‌های درس

● صفحه چهارم کتاب نگارش

در سه درس گذشته، اهمیت «جمله موضوع» بیان شده است. به گونه‌ای که کتاب، جمله موضوع را ارائه می‌کرد و دانش‌آموز آن را می‌خواند و در مرحله ادراک بود؛ یعنی دانش‌آموز در مرحله درک و دریافت از محتوای جمله قرار داشت؛ اما در این درس، دانش‌آموز به مرحله تولید زبانی می‌رسد و خود باید جمله موضوع را بنویسد.

● ارزشیابی از فعالیت‌های درس

ارزشیابی در قالب آزمون عملکردی نمونه کار، پیشنهاد می‌شود. عملکرد دانش‌آموزان

در تهیه تابلوهای نمایش و دفتر کارنما مورد ارزشیابی قرار می‌گیرد.

■ جلسه نهم	
۱- ارزشیابی مهارت خواندن	۲۰ دقیقه
۲- املا	۲۰ دقیقه

● املا

آموزش و تثبیت یادگیری به روش تلفیق املاي تفریری و فعالیت‌های املاي مثل دروس گذشته انجام می‌شود.

■ جلسه دهم	
بخوان و ببندیش (آفرینش حلزون)	۴۵ دقیقه

در ادامه آموزش درک متن، سؤال‌های درک و دریافت متن بخوان و ببندیش در این درس، رسیدن به استنباط و تلفیق و تفسیر اطلاعات متن را می‌سنجد. همچنین ضمیر اشاره به عنوان ابزار صوری ایجاد انسجام بین گزاره‌های متن، آموزش داده می‌شود.

■ جلسه یازدهم	
۱- حکایت (افتادن از آسمان)	۱۵ دقیقه
۲- فعالیت‌های نوشتاری	۳۰ دقیقه

● حکایت

حکایت «افتادن از آسمان» با درون مایه طنز ارائه شده است. پیشنهاد می‌شود با روش ایفای نقش توسط دانش‌آموزان در کلاس اجرا شود.

● صفحهٔ آخر فصل (فعالیت‌های تکمیلی)

تمرین اول بر درک روابط همنشینی واژه‌ها و شناخت اجزای جمله، تأکید دارد. تمرین دوم و سوم با هدف تقویت درک متن طراحی شده است و سؤالات به گونه‌ای است که سطوح بالای درک را می‌سنجد. در واقع اگر فعالیت‌های درک متن را از ابتدا تا انتهای کتاب بررسی کنیم، مانند طیفی است که یک سر آن در ابتدای کتاب قرار دارد و اولین سطح خواندن یعنی درک اطلاعات صریح متن را پوشش می‌دهد و سر دیگر آن در انتهای کتاب به استنباط و تفسیر اطلاعات می‌رسد. این سیر آموزش، دانش آموزان را از درک سطح بیرونی و ظاهر محتوا به لایه‌های زیرین و کشف معانی جدیدتر، هدایت می‌کند.

■ جلسهٔ دوازدهم	
۱- املا	۲۵ دقیقه
۲- نیایش	۲۰ دقیقه

املاي آخر فصل

در انتهای فصل با هدف سنجش پیشرفت دانش‌آموزان در مهارت املا نویسی یک املاي تفریری با متن ترکیبی توصیه می‌گردد.

● نیایش

تدریس کتاب فارسی را با شعر و متن نیایشی به پایان می‌بریم. اینکه آغاز و انجام کتاب فارسی را به ستایش و نیایش می‌آراییم؛ حرکتی باورشناختی و اعتقادی است و ریشه در هنجارهای دینی ما دارد. یادکردن نام خالق و ستودن و نیایش کردن خدای رحمان، مایه خیر و برکت و نیک فرجامی است؛ کاری که بدون ذکر حق باشد؛ بدفرجام و ناتمام است «كُلَّ امْرِئٍ ذِي بَالٍ لَمْ يُبْدَأْ بِبِسْمِ اللَّهِ فَهُوَ ابْتَرٌ».

در خوانش این متن نیایش، رعایت لحن ستایشی و حالت تواضع و فروتنی به خود گرفتن و متناسب کردن لحن خواندن با این حال، بسیار ضروری است و بر تأثیرگذاری متن می‌افزاید و حال و فضای کلاس و دانش‌آموزان را دگرگون می‌سازد. اصولاً ما بر این باوریم که هر متنی، حالی دارد و حسی و روحی. معلم گرامی در جایگاه آموزش، پیش از ورود به دنیای متن باید حس و حال متن را دریابد؛ با روح آن درآمیزد و با آن خو بگیرد تا بتواند خوانشی خیزشی و شورانگیز داشته باشد.

این نوشته را با سخنی گرم و گوارا از خواجه عبدالله، به پایان

می‌بریم:

«الهی، اگر کار به گفتار است بر سر گویندگان، تاجم؛ و اگر کار

به کردار است، به تو محتاجم».

■ متن‌های گوش کن و

بگو

● درس یازدهم

«در جنگلی سرسبز،
خرگوشی لانه داشت. روزی
خرگوش تصمیم گرفت به
دیدن عمویش در آن طرف

رودخانه برود. اما با تعجب دید که پل روی رودخانه، خراب
شده است. با خودش گفت: «حالا چطور از رودخانه بگذرم.»

به قورباغه‌ای که کنار رودخانه جست‌وخیز می‌کرد، گفت: «اگر جای
من بودی، چطور از رودخانه می‌گذشتی؟» قورباغه خندید و گفت: «شنا

می‌کردم.» خرگوش گفت: «اما من که شنا بلد نیستم.»

در همان وقت، گنجشکی آمد و خرگوش سؤال خود را تکرار کرد.
گنجشگ در پاسخ گفت: «من اگر جای تو بودم پرواز می‌کردم و به آن طرف
رودخانه می‌رفتم.» خرگوش با ناراحتی گفت: «اما من که نمی‌توانم پرواز

کنم.» در این لحظه، یک فیل بزرگ از راه رسید و گفت: «هیكل من آنقدر بزرگ است که به راحتی از رودخانه رد می‌شوم.» خرگوش با خوش حالی پرسید: «ممکن است من را بر پشتت سوار کنی و به آن طرف رودخانه ببری؟» فیل جواب داد: «البته! ولی اگر جای تو بودم، اصلاً به آن طرف رودخانه نمی‌رفتم.» خرگوش با تعجب پرسید: «چرا؟»

فیل خندید و گفت: «برای آنکه صبح عمو و پسرعموهایت، بر پشت من سوار شدند و به این طرف آمدند. حالا در لانه‌ات منتظرند که تو برگردی.» خرگوش خیلی خوش حال شد و از فیل و گنجشک و قورباغه تشکر کرد. بعد گفت: «خداحافظ دوستان خوبم. من باید بروم. مهمان‌هایم منتظر هستند.»

■ درس دوازدهم

مادر بزرگ همه فرزندان و نوه‌های خود را برای شام شب عید، به خانه‌اش دعوت کرده بود. قبل از خوردن غذا، مریم و نگار برای شستن دست‌ها به حیاط رفتند؛ اما علی که خسته بود کنار سفره نشست و چون گرسنه بود یک لقمه نان بر دهان گذاشت. وقتی همه افراد خانواده دور سفره نشستند، با نام خدا شروع به خوردن غذا کردند.

مریم که احساس می‌کرد خیلی گرسنه است، بیش از اندازه در بشقاب خود غذا کشید. او خیلی تند غذا می‌خورد و لقمه‌های بزرگ برمی‌داشت. اما محمد با آرامش و آهسته غذا می‌خورد و از مادر بزرگ به خاطر غذای لذیذی که پخته بود تشکر کرد.

مریم به سبب غذای زیادی که خورده بود، دل درد گرفت؛ اما بقیه بچه‌ها پس از صرف غذا و شکر خداوند، در جمع کردن سفره کمک کردند.

■ درس چهاردهم

● میخ‌های روی دیوار

پسر بچه‌ای بود که اخلاق خوبی نداشت و خیلی زود عصبانی می‌شد. او هنگام عصبانیت حرف‌های بدی می‌زد. پدرش جعبه میخی به او داد و گفت: «هر بار که عصبانی می‌شوی، یک میخ به دیوار بکوب.» روز اول، پسر بچه ۳۷ میخ به دیوار کوبید. در چند هفته بعد، همان‌طور که یاد می‌گرفت چگونه عصبانیتش را کنترل کند، تعداد میخ‌هایی که به دیوار می‌کوبید، کمتر می‌شد. او متوجه شد که عصبانی نشدن، آسان‌تر از کوبیدن میخ‌ها بر دیوار است.

او این نکته را به پدرش گفت و پدر هم پیشنهاد کرد که از آن به بعد، هر روز که توانست جلوی عصبانیت شدنش را بگیرد، یکی از میخ‌ها را از دیوار بیرون بکشد.

روزها گذشت و پسر بچه سرانجام به پدرش گفت، تمام میخ‌ها را از دیوار بیرون آورده است. پدر دست پسر را گرفت و کنار دیوار برد و گفت: «پسر! تو کار خوبی کردی؛ اما به سوراخ‌های دیوار نگاه کن. دیوار هرگز مثل گذشته‌اش نمی‌شود. وقتی تو در هنگام عصبانیت حرف‌های بدی می‌زنی، آن حرف‌ها هم چنین آثاری بر جای می‌گذارند. تو می‌توانی چاقویی در دل انسانی فرو کنی و آن را بیرون بیاوری. اما هزاران بار عذرخواهی هم فایده ندارد. آن زخم، سرجایش می‌ماند. زخم حرف‌های بد زبان تو هم به اندازه زخم چاقو دردناک است.»

■ درس پانزدهم

● خرس چه گفت؟

روزی از روزها دو دوست با یکدیگر به جنگل رفتند. آنها سرگرم گفت‌وگو و بگو و بخند بودند که ناگهان با خرسی روبه‌رو شدند. یکی از آنها که به شدت ترسیده بود، بالای درختی رفت و میان شاخه‌ها پنهان شد. دیگری که پایین درخت مانده بود و نتوانسته بود خود را به جایی برساند،

اول دست و پای خود را گم کرد؛ ولی خیلی زود به خود آمد. او روی زمین دراز کشید و خودش را به مردن زد. خرس نزدیک شد. پسرک را بو کرد و به گمان اینکه او مرده است، رفت. آخر، خرس‌ها جاندارانی را که خودشان نکشته‌اند، نمی‌خورند.

بعد از رفتن خرس، شخصی که بالای درخت رفته بود، پایین آمد و از دوستش پرسید:

«خرس مدت زیادی در گوش تو حرف زد. راستی او به تو چه می‌گفت؟»

دوستش جواب داد: «خرس به من گفت: از این به بعد حواست را جمع کن و با

کسانی که هنگام خطر، تو را تنها می‌گذارند و می‌گیرند، دوست نشو!»

■ درس شانزدهم

● مهمان خیلی خیلی کوچولو

● بخش اول داستان

مادر قبل از رفتن، مریم را بغل کرد و بوسید. بعد دستی

به سرش کشید و گفت: «مریم‌جان، دختر خوبی باش و مادر بزرگ را

اذیت نکن. من خیلی زود با یک مهمان خیلی کوچولو برمی‌گردم. مهمانی که

همه دوستش داریم. می‌دانم که تو هم دوستش داری.»

پدر هم با خنده گفت: «بله، مریم‌جان، یک مهمان خیلی خیلی کوچولو!»

مریم با تعجب گفت: «مهمان کوچولو کیست، مادر؟ تو را به خدا بگو!»

مادر، دوباره مریم را بوسید و گفت: «کمی صبر کن دخترم! وقتی برگردم، خودت

می‌فهمی!» یک روز گذشت؛ ولی مادر هنوز برنگشته بود. مریم منتظر بود. مرتب از پنجره، بیرون

را نگاه می‌کرد. با بی‌صبری منتظر مادر و مهمان کوچولو بود. خوش‌حال بود که هوا صاف و

آفتابی است. می‌توانست برود توی حیاط و بازی کند؛ ولی حوصله‌اش را نداشت. یاد حرف

پدرش افتاد: «مهمان خیلی خیلی کوچولو!»

● بخش دوم داستان

مریم به طرف مادر بزرگ رفت. مادر بزرگ به پشتی تکیه داده بود و با کاموا بلوز می‌بافت.

مریم کنار او نشست و گفت: «پس کی می‌آیند؟ حوصله‌ام سر رفت.»
مادر بزرگ سنجاق چارقش را زیر گلو محکم کرد. مریم را بوسید و با خنده گفت: «صبر داشته باش مریم‌جان، تا یکی - دو ساعت دیگر حتماً می‌آیند. نمی‌خواهی خودت را برای آمدن مهمان کوچولو آماده کنی؟»

مریم به طبقه بالا دوید. همان‌طور که لبخند می‌زد، با خود گفت: «مهمان کوچولوی ما خیلی زود می‌آید، چقدر خوب!» او همه اسباب‌بازی‌هایش را جمع کرد و توی صندوق زرد بزرگی که گوشه اتاق بود، ریخت. با یک جاروی کوچک اتاق را جارو زد. تمام خرده‌ریزه‌ها و آشغال‌ها را جمع کرد. بعد دست و صورتش را شست. موهایش را شانه کرد. دندان‌هایش را مسواک زد. بهترین لباسش را پوشید. جلو آینه ایستاد و با خودش تمرین کرد که چه بگوید و چطور لبخند بزند. او با بی‌صبری گفت: «پس کی می‌آید؟»

مریم روی پله‌ها ایستاده بود که صدای باز شدن در را شنید. هنوز از پله‌ها پایین نیامده بود که صدای بسته شدن در به گوشش رسید. بعد صدای مادر را شنید:
«مریم! مریم! کجایی دخترم؟ من برگشتم. بیا اینجا. مهمان کوچولوی ما آمده. نمی‌خواهی او را ببینی؟»

مریم با عجله از پله‌ها پایین آمد. به طرف مادر دوید و محکم او را بغل کرد.
مادر با مهربانی به موهای مریم دست کشید و گفت: «به مهمان کوچولویمان نگاه کن!»

بتوی سفیدی توی بغل مادر بود. مریم با تعجب به پتو نگاه کرد. ناگهان دست کوچکی از پتو بیرون آمد. مریم با خوش‌حالی روی پنجه‌هایش بلند شد و لای پتو را نگاه کرد. چشم‌هایش برق زد.
با خنده گفت: «وای خدا! چقدر کوچولوست!» و آرام و آهسته انگشت‌های کوچولوش را ناز کرد.

مادر با خنده، مریم را بوسید و گفت: «چه خواهر مهربانی!»
● مژگان شیخی

■ درس هفدهم

● خرگوش گوش کوتاه

● بخش اول داستان

روزی، روزگاری، خرگوش مهربانی بود که با بقیه خرگوش‌ها فرق داشت. همه خرگوش‌ها، گوش‌های درازی داشتند؛ اما گوش‌های خرگوش مهربان کوتاه بود. او دلش می‌خواست مثل بقیه خرگوش‌ها گوش‌های بلندی داشته باشد؛ اما نمی‌شد. گوش‌های او از اول کوتاه بود.

با این همه، تمام حیوان‌های جنگل، خرگوش مهربان را دوست داشتند. چرا؟ چون مهربان بود. چون هر وقت کسی احتیاج به کمک داشت، او به کمکش می‌رفت. در بین همه حیوان‌ها، فقط روباه پیر، دشمن خرگوش بود و او را «گوش کوتاه» صدا می‌زد.

روباه پیر، چند بار نقشه کشید که خرگوش مهربان را به خانه‌اش دعوت کند تا در را به رویش ببندد و او را شکار کند و بخورد؛ اما خرگوش مهربان، گول حرف‌های روباه را نمی‌خورد و به خانه او نمی‌رفت.

روزی از روزها، روباه پیر با خودش گفت: «نه! من نباید از این خرگوش فسقلی شکست بخورم. باید هر طور شده او را بگیرم و یک لقمه کنم. حالا نشانش می‌دهم.»
روباه نشست، فکر کرد و نقشه دیگری کشید. روباه از خانه‌اش بیرون رفت. همان‌طور که راه می‌رفت، آه و ناله می‌کرد. سرفه می‌کرد، عطسه می‌کرد. طوری این کارها را می‌کرد که همه حیوان‌ها خیال کردند که او مریض است. بعد به خانه برگشت، رختخوابش را پهن کرد و خوابید. هر وقت کسی از جلوی خانه‌اش رد می‌شد، روباه صدای ناله‌اش را بلند می‌کرد. حالا دیگر همه حیوان‌ها، باور کرده بودند که روباه پیر، راستی راستی مریض است.

● بخش دوم داستان

روزی، لاک‌پشت که همسایهٔ روباه بود، به خانهٔ او رفت تا احوالش را بپرسد. لاک‌پشت کمی کنار روباه نشست، حالش را پرسید و با او حرف زد. وقتی می‌خواست به خانه‌اش برگردد، روباه پیر گفت: «ای همسایه، حال و روز من را که می‌بینی. پیر و ناتوان شده‌ام. مریض و بیچاره در رختخواب افتاده‌ام. به این خرگوش مهربان بگو، به اینجا بیاید و کمی به من کمک کند.»

لاک‌پشت دلش به حال روباه پیر سوخت. از خانه‌اش بیرون رفت، در جنگل گشتی زد و خرگوش مهربان را پیدا کرد و پیغام روباه پیر را به او داد. خرگوش مهربان با خودش گفت: «روباه پیر، همیشه مرا اذیت کرده است. او دشمن است، ولی حالا اگر راستی راستی بیمار شده باشد، باید به کمکش بروم و کارهایش را انجام دهم؛ اما اگر باز هم نقشه‌ای کشیده باشد، نباید گول او را بخورم.»

خرگوش باهوش کمی فکر کرد. باید راهی پیدا می‌کرد، تا بفهمد که آیا روباه پیر، راستی راستی بیمار است یا نه؟ فکر کرد و فکر کرد تا اینکه راه حلی به نظرش رسید. خرگوش باهوش به طرف خانهٔ روباه راه افتاد؛ اما وقتی نزدیک خانه رسید، آهسته به پنجرهٔ خانه نزدیک شد و یواشکی سرش را از پنجره به داخل برد. روباه پیر، سالم و سرحال روی رختخوابش نشسته بود.

خرگوش با خودش گفت: «پس باز هم می‌خواستی به من کلک بزنی! باز هم نقشه! ای حقه‌باز!»

اما ناگهان چشم روباه پیر به خرگوش افتاد. روباه زود بلند شد تا پنجره را ببندد و سر خرگوش را گیر بیندازد و او را بگیرد. خرگوش باهوش که فهمیده بود روباه نقشه‌ای برای گرفتن او کشیده است، سرش را بیرون برد. پنجره با شدت بسته شد؛ اما گوش‌های خرگوش لای پنجره گیر کرد. خرگوش

بیچاره پشت پنجره خانه روباه آویزان ماند. او نمی‌توانست خودش را خلاص کند و از آنجا فرار کند. خرگوش، دست و پا می‌زد و با دست به پنجره فشار می‌داد تا گوش‌هایش را بیرون بکشد. گوش‌های او هر لحظه کشیده می‌شدند و دراز و درازتر می‌شدند. خرگوش باز هم زور زد و باز هم گوش‌هایش درازتر شدند. با سر و صدای خرگوش، حیوان‌های دیگر هم آمدند و جلوی خانه روباه جمع شدند. همه فهمیده بودند که روباه باز هم دروغ گفته و مریض نبوده است. آنها پنجره خانه روباه را باز کردند و گوش‌های خرگوش را آزاد کردند؛ اما همه با تعجب دیدند که گوش‌های خرگوش دراز دراز شده است، حتی از گوش همه خرگوش‌ها درازتر.

خرگوش مهربان، خوش‌حال بود، چون به آرزویش رسیده بود. روباه پیر هم از خجالت، تا مدت‌ها از خانه‌اش بیرون نیامد. او دیگر نمی‌توانست خرگوش باهوش را مسخره کند و گوش کوتاه صدایش بزند.

● حسین فتاحی

منابع

- آقازاده، محرم و فضل‌ی، رخساره، (۱۳۸۴)، راهنمای آموزش در کلاس‌های چند پایه، انتشارات آبیژ، تهران.
- اکبری شلدره، فریدون و همکاران (۱۳۸۹)، روش‌های نوین یاددهی — یادگیری، تهران: انتشارات فرتاب.
- اکبری شلدره، فریدون؛ کجانی حصاری، حجت و خاتمی، رضا (۱۳۹۱) مبانی خواندن در زبان فارسی. تهران: انتشارات لوح زرین.
- حسنی، محمد؛ احمدی، حسین (۱۳۸۴)، ارزشیابی توصیفی، الگویی نو در ارزشیابی تحصیلی. تهران، انتشارات مدرسه.
- رحیمی‌نژاد، ویدا؛ نجفی بازکی، معصومه (۱۳۹۰)، می‌خواهم بنویسم، از جمله تا پاراگراف، تهران، انتشارات رهنما.
- سنگری، محمدرضا و علیزاده، فاطمه صغری، (۱۳۸۵)، آموزش خواندن (روش‌های مطالعه و خلاصه‌ای از برگزاری آزمون پرلز). تهران: ابوعطا.
- شقاقی، ویدا (۱۳۸۶)، مبانی صرف، تهران، انتشارات سمت.
- صفوی، کوروش (۱۳۸۳)، درآمدی بر معنی‌شناسی، تهران، انتشارات سوره مهر.

● طبیب‌زاده، امید (۱۳۸۵). ظرفیت فعل و ساخت‌های بنیادین جمله در فارسی امروز. تهران، نشر مرکز.

● مشکوة‌الدینی، مهدی (۱۳۸۸)، دستور زبان فارسی، واژگان و پیوندهای ساختی. تهران: انتشارات سمت.

● نجفی بازکی، معصومه (۱۳۹۱)، سواد خواندن، آموزش درک خوانداری، تهران، انتشارات مدرسه.

● نجفی بازکی، معصومه (۱۳۹۱). بهبود توانایی سواد خواندن در دانش‌آموزان دوره ابتدایی: آموزش درک خوانداری در چارچوب مدل سازنده‌گرایی. تهران، پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش.

